

Broj:1129/11

POSEBAN IZVJEŠTAJ

- DJECA SMJEŠTENA U DJEČIJI DOM -

Banja Luka, 15.avgust 2011.godine

I UVOD

Ombudsman za djecu Republike Srpske, postupajući po službenoj dužnosti, a u skladu sa ovlaštenjima utvrđenim zakonom,¹ konstatuje potrebu podnošenja ovog Posebnog izvještaja kojim ukazuje na neophodnost sistemskog djelovanja u oblasti porodično pravne i socijalne zaštite kako bi se osigurala i obezbijedila efikasnija zaštita djece bez roditeljskog staranja i djece čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama.

UN Konvencija o pravima djeteta je pravni akt i ona obavezuje države koje su je prihvatile na postupanje u skladu sa njenim zahtjevima i osnovnim principima.

Ovlaštenja ombudsmana za djecu zakonom su jasno utvrđena.

U obavljanju poslova iz svoje nadležnosti ombudsman za djecu postupa u okviru Ustava, zakona idrugih propisa i opštih akata, kao i međunarodnih ugovora i opšteprihvaćenih pravila međunarodnog prava, rukovodeći se načelom pravičnosti i morala.²

Ombudsman za djecu

- prati usklađenost zakona i drugih propisa u Republici Srpskoj koji se odnose na zaštitu prava djece s odredbama Ustava Republike Srpske, UN Konvencije o pravima djeteta i drugih međunarodnih dokumenata koji se odnose na zaštitu prava i interesa djeteta,
- prati povrede prava i interesa djeteta,
- predlaže preduzimanje mjera za zaštitu i promociju prava djeteta, kao i za sprečavanje štetnih postupanja koja ugrožavaju prava i interese djeteta.³

Ombudsman za djecu ima pravo uvida u način ostvarivanja brige o djeci koja su privremeno, na osnovu odluke nadležnog organa, smještene kod pravnih i fizičkih lica, uključujući i pravo pristupa prostorijama u kojima se dijete nalazi, kao i pravo nesmetanog pristupa zavodima ...⁴

U skladu sa ovlaštenjima utvrđenim zakonom, ombudsman za djecu je izvršio analizu položaja djece smještene u Dječiji dom „Rada Vranješević“ u Banjaluci.

Predmet analize bili su prije svega razlozi i pravni osnov za smještaj djece u ustanovu, procedure smještaja, dužina boravka u ustanovi i uslovi boravka.

U periodu septembar/oktobar 2010. godine institucija Ombudsmana za djecu je putem upitnika zatražila podatke od centara za socijalni rad vezano za smještaj djece u dječiji dom.

Po dobijanju odgovora od svih centara, obavljena je i posjeta domu „Rada Vranješević“, koja je bila najavljena, kako bi radnici doma pripremili relevantnu dokumentaciju i kako bi se obavio razgovor sa stručnim licima zaposlenim u domu.

Tokom posjete, predstavnici doma, pomoćnik direktora za pravne poslove Kajkut Vladimir i pomoćnik direktora za vaspitno-obrazovni rad Belenzada Vinka, instituciji su dali sve potrebne informacije i dokumentaciju kao i uvid u sve prostorije doma. U razgovoru su učestvovali i ostali

¹ Zakon o Ombudsmanu za djecu, „Službeni glasnik RS“, broj 103/08

² Zakon o Ombudsmanu za djecu, član 3.

³ Zakon o Ombudsmanu za djecu, član 5.

⁴ Zakon o Ombudsmanu za djecu, član 10.

zaposleni (pedagog, socijalni radnik, vaspitači, domaćice, medicinska sestra), ali i djeca smještena u domu.

Djelatnost doma je zbrinjavanje djece bez roditeljskog staranja i djece bez adekvatnog roditeljskog staranja, čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama.

Ciljevi smještaja su obezbjeđivanje zbrinjavanja (stanovanje, ishrana, odijevanje, njega, pomoć i staranje), njega i staranje o zdravlju, vaspitanju i pomoć u obrazovanju, osposobljavanju za rad, radnookupacione, kulturno-zabavne i rekreativno - rehabilitacione aktivnosti i usluge socijalnog rada.

Pravo na smještaj djeteta u dom regulisano je Zakonom o socijalnoj zaštiti i Statutom Doma. Međutim postojeća zakonska rješenja nemaju jasno propisanu proceduru i uslove za smještaj djece u instituciju.

Od ukupnog broja djece bez roditeljskog staranja i djece bez adekvatnog roditeljskog staranja /prema podacima svih centara za socijalni rad u Republici Srpskoj broj djece je 640/ u domu je smješteno 15%.

Dom obezbjeđuje finansijska sredstva iz tri vrste izvora: budžet Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske kao resorno Ministarstvo, uplata sredstava centara za socijalni rad za korisnike usluga iz njihove opštine, te iz donacija pravnih i fizičkih lica.⁵

---

⁵ Zakon o socijalnoj zaštiti, "Službeni glasnik RS", broj 5/93, član 79.

II RELEVANTNI PROPISI

1.UN Konvencija o pravima djeteta⁶ prvi je sveobuhvatan međunarodni dokument koji uvodi djecu kao subjekte međunarodnog prava i zaštite, koji uspostavlja standarde i osnovne principe i zahtijeva jedan novi i kvalitetniji odnos prema djeci.

Konvencija obavezuje da se u svim slučajevima kada djetetu nije obezbijeđena odgovarajuća roditeljska briga, takva briga djetetu obezbijedi na način i pod uslovima utvrđenim zakonom koji u prvi plan mora staviti najbolji interes djeteta.

Dijete koje je privremeno ili trajno lišeno porodične sredine ili kome, u njegovom najboljem interesu, nije dozvoljeno da ostane u tom krugu ima pravo na posebnu zaštitu i pomoć države. Države članice, u skladu sa svojim nacionalnim zakonima obezbjeđuju alternativno staranje za takvo dijete.

Takvo staranje treba da obuhvata, između ostalog, smještaj u drugu porodicu, usvojenje ili, ako je neophodno, smještaj u odgovarajuće ustanove za brigu o djeci. Pri razmatranju rješenja, treba obratiti dužnu pažnju i na činjenicu da je poželjan kontinuitet u podizanju djeteta, kao i na etničko, vjersko, kulturno i lingvističko porijeklo djeteta.⁷

2.Stockholmska deklaracija o djeci u institucionalnoj brizi⁸ poziva države da unaprijede svoje zakonodavstvo u dijelu zaštite djece bez roditeljskog staranja, da usvoje standarde za podršku i zaštitu djeci i obezbijede da službe socijalne zaštite mogu na adekvatan način odgovoriti ovim zadacima. Deklaracija posebno naglašava potrebu zajedničkog rada vladinog i nevladinog sektora, naučnika i stručnjaka iz prakse kako bi se djeci bez odgovarajuće roditeljske brige obezbijedila bolja briga i zaštita.

3.Smjernice za alternativnu brigu o djeci⁹ su praktičan instrument kojim se jača uloga i značaj i neophodnost primjene Konvencije o pravima djeteta i drugih međunarodnih instrumenata vezano za zaštitu djece kojima je uskraćena odgovarajuća roditeljska briga ili su djeca izložena takvom riziku.

Smjernicama se predlaže da definisane politike i praksa postupanja budu usmjerene na:

- prevenciju izdvajanja djece iz porodice,
- procjenu svih okolnosti u situaciji kada je izdvajanje djeteta iz porodice neophodno,
- obezbjeđenje različitih oblika brige o djeci,
- utvrđivanje kriterija koji će odrediti najbolji oblik zaštite djeteta izvan porodice,
- izbor lica koja pružaju ovaj oblik zaštite djeci, kako ih edukovati i posebno kako ih pratiti i vršiti nadzor nad njihovim radom.

---

⁶ UN Konvencija o pravima djeteta usvojena je na Generalnoj skupštini UN 20.novembra 1989.godine, a BiH je istu prihvatila notifikacijom o sukcesiji 1993.godine

⁷ UN Konvencija o pravima djeteta, član 20.

⁸ Deklaracija je donesena u Stockholmu, 2003.godine, na Drugoj međunarodnoj konferenciji o djeci u institucionalnoj brizi

⁹ Smjernice su rezultat petogodišnjeg rada brojnih učesnika, UN Odbora za prava djeteta, vlada brojnih zemalja, UNICEFa, stručnjaka različitih profila, nevladinih organizacija i što je posebno važno, mladih ljudi koji imaju lična iskustva odrastanja u ustanovama za institucionalnu brigu i zaštitu, Smjernice su podržane 2009.godine na Opštoj skupštini UN povodom 20.godna UN Konvencije o pravima djeteta,

4. Preporuke UN Komiteta za prava djeteta

UN Komitet za prava djeteta razmatrajući 2005. godine prvi inicijalni izvještaj Bosne i Hercegovine o stanju prava djeteta, izrazio je svoju zabrinutost u vezi sa implementacijom Konvencije, te u vezi ostvarivanja i zaštite prava djece bez roditeljskog staranja uputio preporuke¹⁰:

- da djeca bez roditeljskog staranja budu smještena u instituciju samo u krajnjoj nuždi, kada to preporuču stručnjaci i kada je to u najboljem interesu djeteta,
- da se obezbijedi periodična provjera smještaja,
- da se izrade kvalitetni standardi za hraniteljstvo,
- da se smanji vrijeme koje djeca provode u institucionalnom smještaju,
- da se osiguraju sredstva za funkcionisanje organa starateljstva i hraniteljskog smještaja.

5. Porodični zakon¹¹

Prema Porodičnom zakonu organ starateljstva ima izuzetno važnu ulogu u zaštiti ličnih i imovinskih prava i interesa djeteta bilo da sam donosi odluke ili pokreće odgovarajući postupak za zaštitu djeteta ili daje svoje mišljenje organu nadležnom za donošenje odgovarajuće odluke.

U cilju zaštite djeteta i njegovog najboljeg interesa Porodični zakon utvrđuje brojne mjere koje se preduzimaju u slučaju da roditelji zanemare ili zloupotrebe svoje roditeljsko pravo.

Zakon definiše¹² u kojim slučajevima roditelj zloupotrebljava roditeljska prava i dužnosti, a u kojim grubo zanemaruje roditeljske dužnosti i prava, utvrđujući da će u navedenim situacijama, sud u vanparničnom postupku oduzeti roditeljsko pravo.

Organ starateljstva dužan je pokrenuti postupak za oduzimanje roditeljskog prava i u slučaju kada na bilo koji način sazna da postoje okolnosti koje ukazuju na zlostavljanje djeteta, zloupotrebu roditeljskog prava, napuštanje djeteta, zanemarivanje brige o djetetu, zanemarivanje roditeljske dužnosti.¹³

Zakonom je dalje uređeno da ako roditelj, usvojilac odnosno staralac djeteta nisu u stanju da vrše mjeru pojačanog nadzora, organ starateljstva može riješiti da preda maloljetnika drugoj porodici koja ima mogućnosti i dobrovoljno se prihvata vršenja nadzora, a ako ne postoje mogućnosti za izvođenje pojačanog nadzora u drugoj porodici, maloljetnika će se staviti pod pojačani nadzor organa starateljstva.¹⁴

Zakonom je, u članu 105. utvrđena i mogućnost da, ako postoje opravdani razlozi i ako je to za dobrobit djeteta, sud će u vanparničnom postupku, na prijedlog organa starateljstva uputiti dijete u odgovarajuću vaspitno - obrazovnu ustanovu na čuvanje i vaspitanje.

---

¹⁰ Preporuke UN Komiteta o pravima djeteta, tačka 41

¹¹ Porodični zakon, "Službeni glasnik RS", broj 54/02

¹² Porodični zakon, "Službeni glasnik RS", broj 54/02, član 106,

¹³ Porodični zakon, član 107, stav 2.

¹⁴ Porodični zakon član 101 i 102.

Zakon, dakle, prioritet daje mjerama porodično pravne zaštite koje se izriču za zaštitu djece koja su u riziku utvrđujući i mogućnost oduzimanja roditeljskog prava u slučajevima i pod uslovima utvrđenim zakonom.

6. Zakon o socijalnoj zaštiti¹⁵

Zakonom o socijalnoj zaštiti utvrđeno je da se izvan vlastite porodice obezbjeđuje zaštita za maloljetnike - bez roditeljskog staranja, ometene u psiho fizičkom razvoju, čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama, vaspitno zanemarenim i zapuštenim.¹⁶

Maloljetnikom bez roditeljskog staranja smatra se lice koje nema roditelje, koje je napušteno od roditelja, lica čiji roditelji nisu u mogućnosti da mu pruže potpuno staranje zato što su ograničeni u vršenju roditeljskog prava ili su lišeni tog prava.¹⁷

Pravo na smještaj u ustanovu socijalne zaštite ima:

1- dijete bez roditeljskog staranja i dijete čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama i to do osposobljavanja za samostalan život, povratka u sopstvenu porodicu ili zbrinjavanja u porodici usvojioca, ili drugu porodicu, završetka redovnog školovanja, odnosno osposobljavanja za samostalan život.¹⁸

Dom za djecu i omladinu obezbjeđuje zbrinjavanje djece bez roditeljskog staranja i djece čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama do obezbjeđenja uslova za povratak u sopstvenu porodicu ili zbrinjavanja u usvojilačkoj ili drugoj porodici, odnosno do osposobljavanja za samostalan život.

U okviru smještaja djeci iz stava 1. ovog člana obezbjeđuje se njega i staranje o zdravlju, vaspitanju i pomoć u obrazovanju i osposobljavanju za rad.¹⁹

7. Strategija za unapređenje socijalne zaštite djece bez roditeljskog staranja za period 2009-2014²⁰

Osnovni cilj ovog strateškog dokumenta je unapređenje sistemskih modela i akcija socijalne i porodično-pravne zaštite djece bez roditeljskog staranja.

Strategija utvrđujući i plan djelovanja za period 2009-2014:

- analizira mogućnosti unapređenja postojećih oblika socijalne i porodično-pravne zaštite djece bez roditeljskog staranja,
- utvrđuje potrebu usaglašavanja postojećih zakonskih i podzakonskih akata koji se bave ovim pitanjem,
- ukazuje na neophodnost za standardizovanjem svih oblika zaštite za djecu bez roditeljskog staranja,
- obavezuje na uspostavljanje odgovarajućih evidencija u ovoj oblasti.

¹⁵ Zakon o socijalnoj zaštiti, Službeni glasnik Republike Srpske broj 5/93, 15/96, 110/03, 33/08,

¹⁶ Zakon o socijalnoj zaštiti, član 10.

¹⁷ Zakon o socijalnoj zaštiti, član 11.

¹⁸ Zakon o socijalnoj zaštiti, član 37.

¹⁹ Zakon o socijalnoj zaštiti, član 61.

²⁰ Strategiju je usvojila Vlada Republike Srpske 3.9.2009.godine

III USLOVI U DJEČIJEM DOMU „RADA VRANJEŠEVIĆ“ BANJA LUKA

1. PROSTORNI KAPACITETI

Dom je smješten u Banjaluci u neposrednoj blizini OŠ „Zmaj Jova Jovanović“.

Dom je od centra grada udaljen oko 2 km, a saobraćajne veze sa centrom i drugim dijelovima grada su dobre.

U blizini doma je Centar „Zaštiti me“, kao i ambulanta porodične medicine, ali i glavna magistrala koja je frekventna. Dvorište doma prema magistrali nije u potpunosti ograđeno.

Sa prednje strane, ulaz u dom je adekvatno uređen i nije ograđen. Po ulasku u sam objekat, je hol doma koji je vrlo uređen i uredan prostor ispunjen dječijim radovima i sadržajima koji u prvom kontaktu ostavljaju pozitivan utisak

Prvi kontakt sa domomom je upravo sa njegovim korisnicima, jer su na ulazu u objekat-informacije koje za sve posjetioce doma daju djeca.

Dom je organizovan po etažama sa prostorom i zatvorenog i otvorenog tipa koji ostavlja izuzetne mogućnosti za njegovo prilagođavanje potrebama njegovih korisnika.

Prostorni kapacitet za svaku porodicu u domu je 200 kvadratnih metara. Prostorije koje čine porodični smještaj su: dnevni boravak, 4 spavaće sobe, 4 kupatila, garsonjera, kuhinja i trpezarija, kupatilo, balkon.

Pored prostorija za porodice, dom na raspolaganju ima i zbornicu, internet salu, magacin, atomsko sklonište, upravne kancelarije, vešeraj, kuhinju, restoran, prostoriju za grupne aktivnosti, biblioteku, odjel za bebe, ambulantu, prostorije za klubove/sekcije (npr.računarska, likovno-vajarska...), vanjska igrališta (igralište za djecu predškolskog i mlađeg školskog uzrasta i betonsko igralište), fiskuturnu salu, kotlovniciu doma.

Tokom posjete domu, u fazi renoviranja su bile pojedine etaže za smještaj porodica, zbog čega su pojedine porodice izmještene i/ili spojene sa drugim porodicama. U fazi renoviranja pored prostorija za smještaj su i mokri čvorovi u svim prostorijama za porodice.

Odjeljenje za odojčad i djecu do tri godine starosti je u potpunosti adaptirano sa prozorskim pregradama između prostorija, opremljeno potrebnim i prilagođenim namještajem i dnevnim svjetlom. Tom odjelu nedostaje povezanost jednim izlazom u dvorište da bi se olakšala komunikacija porodice i prostora izvan doma. U slučajevima kada djeca izlaze iz doma koristi se glavni izlaz doma, a tada je potrebna pomoć i drugih zaposlenih u domu da bi se djeca iz ove porodice izvela iz doma ili vratila u dom.

S obzirom na prostorne kapacitete u domu može da funkcioniše 12 vaspitnih grupa - porodica, strukturno-organizaciono analognih porodičnim stanovima. Prostorije u vaspitnim grupama su funkcionalno opremljene za dnevne aktivnosti, ličnu higijenu, ishranu i spavanje u skladu sa propisanim standardom. Obnovljen je i veći dio stolarije na objektu, prostorije imaju dnevnu svjetlost i uredne su, iako bi se na njihovom sadržaju (igračke, didaktički materijal, dječiji crteži i radovi na zidovima, dnevni raspored aktivnosti i sl.) moglo još mnogo toga uraditi.

Pored zatvorenog domskog prostora, dom ima na raspolaganju i zelene površine.

Na otvorenom prostoru su dva igrališta, jedno na travnatoj površini i jedno betonsko, koja su djeci na raspolaganju. Međutim, oba igrališta su dotrajala i uglavnom se ne koriste za

organizovan rad sa djecom i kvalitetno korišćenje njihovog slobodnog vremena, jer za to na istima nedostaju sadržaji prilagođeni uzrastu i potrebama djece.

Pored navedenih sadržaja, djeci su na raspolaganju i računarski centar opremljen sa 15 računara, igroteka, biblioteka (broj knjižne građe – 7 056), specijalizovane prostorije za grupni (saznajno - kreativni) rad i pedagoško - psihološku podršku psihofizičkom razvoju i napredovanju, krojačka radionica. Računarski centar, biblioteka, specijalizovane prostorije - radionice su izdvojene od porodica, pod nadzorom su zaposlenih radnika i pristup istima je omogućen uz znanje i nadzor zaduženih radnika.

Prostorija za posjete djeci u domu je odvojena od drugih prostorija doma, prostor nije velikog kapaciteta, ali zadovoljava potrebe za koje je namijenjena. Ovaj prostor koristi se i za likovne radionice djece.

2.KADROVSKI KAPACITETI

U domu je zaposlen ukupno 61 radnik i to 16 muškog pola i 45 ženskog pola. Prema kvalifikacionoj strukturi, zaposleni su 16 VSS, 11 VŠS, 26 SSS, 3 VK i 5 NK radnika.

Struktura zaposlenih:

ukupno	M	Ž	VSS	VŠS	SSS	VK	KV	NK
61	16	45	16	11	26	3	/	5

U vaspitno-obrazovnom radu zaposleno je ukupno 22 vaspitača, od kojih je 7 muškaraca i 15 žena.

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta broj 01-54/00 od 29.02.2000. godine, prema organizacionim jedinicama, predviđena su sljedeća radna mjesta:

- Odjeljenje za odojčad i djecu do 3 godine starosti (jaslice) - 5 izvršilaca / med.sestre
- Odjeljenje za djecu od 3-5 godina (vrtić-mlađa grupa) - 2 izvršioca / vaspitača i 1 izvršilac med.sestra
- Odjeljenje za djecu od 5-7 godina (vrtić-starija grupa) - 2 izvršioca / vaspitača i 1 izvršilac, med.sestra
- Eksterni vrtić, mlađa grupa - 2 izvršioca vaspitača i starija grupa - 2 izvršioca vaspitača
- Odjeljenje za školsku djecu - 20 izvršilaca /vaspitača

Prema Pravilniku, za zajedničke službe predviđeno je:

Čistačica - 5 izvršilaca, za rad u vešeraju - 2 izvršioca, domaćica - 1 izvršilac, noćni čuvar - 2 izvršioca, kućni majstor - 2 izvršioca, kuvar - 4 izvršioca, magacioner - 1 izvršilac, vozač – ekonom - 1 izvršilac, glavni knjigovođa - 1 izvršilac, blagajnik - 1 izvršilac, medicinska sestra doma - 1 izvršilac, ljekar - 1 izvršilac, socijalni radnik - 1 izvršilac, defektolog - 1 izvršilac, pedagog – 2 izvršioca, šef računovodstva - 1 izvršilac, sekretar - 1 izvršilac, direktor - 1 izvršilac. Broj i struktura zaposlenih još uvijek nije usklađen sa Pravilnikom i u toku je izrada novog Pravilnika.

U domu su angažovani i volonteri i to putem učešća kroz programe NVO sektora i putem pojedinačnog učešća kroz ugovor sa ustanovom. Program „Stariji brat - starija sestra“ angažuje volontere - studente humanističkih nauka, od kojih je trenutno angažovano 46 volontera za 46 djece. Volonteri imaju ugovor sa NVO „Nova generacija“, koja je potpisala ugovor sa domom.

Pored ovog kontinuiranog projekta, i organizacija „Čovjekoljublje“ angažuje trenutno 18 volontera - učenika Gimnazije iz Banjaluke, koji rade u programu instrukcije djeci u nastavnim predmetima za osnovnu i srednju školu. Predviđen fond časova instruktivne nastave za školsku 2010/2011. godinu iznosi 604 časa. Instruktivna nastava, po dogovoru se izvodi za predmete: matematika, srpski jezik, engleski jezik, njemački jezik, hemija, fizika i razredna nastava. Izvodi se i pripremna nastava za polazak djece u osnovnu školu, u periodu mart - maj.

Pojedinačne jednogodišnje ugovore sa domom ima 5 volontera i to 2 diplomirana pedagoga, 2 diplomirana psihologa i jedan profesor filozofije i sociologije koji su angažovani za rad u grupi sa djecom.

Jedan broj djece, uz saglasnost centara za socijalni rad, ima i kontakte sa pojedincima i porodicama, koji su se sami prijavili za takve aktivnosti, a predstavljaju podršku djeci kroz različite oblike - druženja, donacije sl.

U grupama - porodicama rade po jedan ili dva vaspitača, u smjenama, zavisno od grupe - porodice.

Stručno usavršavanje kadra se odvija kroz program individualnog stručnog usavršavanja, te kroz grupne programe edukacije koje se organizuju od strane doma ili drugih organizacija.

Stručna tijela u domu čine sljedeći aktivni: pedagoško vijeće, aktiv predškolski, aktiv za osnovnoškolski uzrast i aktiv za srednjoškolski uzrast.

3. STRUKTURA DJECE

Tabela - broj djece prema uzrastu

	Broj djece do 12 mjeseci	Broj djece od 1 do 3 godine	Broj djece od 3 do 6 godina	Broj djece osnovnoškolskog uzrasta	Broj djece srednjoškolskog uzrasta	Broj djece koja su završila srednju školu
M	1	2	2	29	17	1
Ž	4	1	2	21	10	3
ukupno	5	3	4	50	27	4

Iz priložene tabele je vidljivo da je ukupan broj djece smještenih u ustanovu 93. Najveći broj djece je osnovnoškolskog uzrasta/50, a u domu je smješteno i 8 djece do tri godine života.

Od ukupnog broja djece 41 je djevojčica i 52 dječaka.

Broj djece u ustanovi po različitim osnovama se mijenja, a svake godine jedan broj njih po završetku redovnog školovanja napušta ustanovu.

a) Razlozi smještaja djece u dom

Prema podacima svih centara za socijalni rad Republike Srpske, razlozi za smještaj djece u dom su sljedeći:

- zbog nasilja u porodici – 2 djece
- bez roditeljskog staranja – 32 djece
- razvoj djece ometen porodičnim prilkama - 35 djece
- vaspitna zapuštenost i zanemarenost od strane roditelja – 21 dijete
- majka/otac nisu u mogućnosti brinuti se o djetetu – 6 djece
- napušteno od roditelja - 2 djece

(Napomena-u tom periodu-septembar/oktobar 2010. godine u domu je boravilo ukupno 98 djece)

b) Dinamika kretanja - dužina boravka u domu

U prosieku djeca u domu borave oko 4 godine. Preko deset godina boravi 9 djece. Ukupno je 13 djece koja su postala punoljetna a trenutno su još uvijek smještene u domu.

Prema dinamici kretanja djece u ustanovi u 2010. godini petoro mladih je završilo srednju školu i osamostalilo se. Na osnovu odluke uputnog organa starateljstva na usvojenje je otišlo 5 djece, u vlastitu porodicu se vratilo 8 djece, u drugu ustanovu je otišlo 1 dijete, a u drugu tj. hraniteljsku porodicu je otišlo 6 djece.

c) Vaspitno obrazovne grupe

Djeca su u Domu organizovana u više vaspitno - obrazovnih grupa u skladu sa njihovim uzrastom, pedagoško - psihološkim statusom i individualnim karakteristikama.

Vaspitno - obrazovne grupe su organizovane i funkcionišu kao porodica, a njihov broj i struktura zavise od ukupnog broja djece u Domu, poštujući pri tom normative i standarde utvrđene za svako dijete.

Sa djecom u vaspitno - obrazovnim grupama rade jedan ili dva vaspitača, u zavisnosti od uzrasta djece u grupi, a pomoć im pružaju i domaćice u domu, dok u vrtiću i jaslicama rade medicinske sestre. Rad vaspitača usko je vezan sa radom pedagoga, psihologa i socijalnog radnika i zasniva se na principima timskog rada. Vaspitači tokom 40-časovne sedmice rade osim sa djecom iz svoje grupe – porodice i sa djecom iz drugih porodica, odnosno na nivou čitavog doma. To je rad u dane vikenda i dežurstva (periodično dnevno i noćna smjena).

Trenutno je u domu organizovano 8 vaspitno - obrazovnih grupa - porodica koje, s obzirom na ukupan broj djece i njihov uzrast i potrebe, pružaju uslove za adekvatan rad u porodici.

Kriterijum razvrstavanja djece po grupama - porodicama trenutno je sljedeći:

1.jasllice-vrtić, čine jednu porodicu uzrasta do 6 godina, sastavljenu od jasllica - djece do 3 godine i vrtića djeca od 3-6 godina

2.dvije porodice mlađeg uzrasta (do 5 razreda), mješovite po polu, dok je starosni raspon u grupi do 4 godine

3.četiri porodice tinejdžerskog uzrasta podjeljene prema polu i uzrastu (2 porodice ženskog pola, 2 porodice muškog pola)

4.porodica za osamostaljivanje –učenici završnog razreda srednje škole (mješovita prema polu)

Djeca uzrasta do 6 godina borave zajedno u vaspitnoj grupi jaslice i vrtić, s obzirom na činjenicu da je u domu trenutno 4 djece vrtićkog uzrasta, odnosno u toj grupi je ukupno 12 djece.

U domu borave i djeca sa smetnjama u razvoju od kojih 13 djece ima rješenje o kategorizaciji. Osmoro učenika osnovnoškolskog uzrasta pohađa nastavu po posebnom planu i programu tako što četvero djece nastavu pohađa po prilagođenom planu i programu u okviru redovne nastave, dok preostalih četvero djece pohađa nastavu u Centru „Zaštiti me“.

Od djece srednjoškolskog uzrasta petoro ih je sa smetnjama u razvoju, troje pohađa nastavu po prilagođenom planu i programu u okviru redovne nastave u srednjim školama, dok u Centru „Zaštiti me“ nastavu pohađa dvoje mladih.

d) Plan zaštite za dijete

U domu se radi individualni plan zaštite za svako dijete, u kome je predviđena i revizija plana nakon određenog vremena. U izradu plana zaštite i reviziju plana uključeni su radnik dječijeg doma, radnik nadležnog centra za socijalni radnik i sam korisnik. Ovim pristupom djeci se omogućava aktivno učešće u izradi plana i programa koji se na njih odnosi, što je izuzetno važno, jer ostvarivanjem prava na participaciju djeca doprinose i u određivanju onog šta je najbolji interes za njih.

e) Obrazovanje djece

Osnovna škola - Školski uspjeh za 2009/2010 godinu djece osnovnoškolskog uzrasta

RAZRED	M	Ž	Ukupno	ODLIČAN	VRLODOBAR	DOBAR	DOVOLJAN	NEGATIVAN
I	2	6	8	-	-	-	-	-
II	1	1	2	1	-	1	-	-
III	4	1	5	1	1	3	-	-
IV	4	3	7	-	3	4	-	-
V	2	2	4	-	2	2	-	-
VI	3	-	3	-	1	1	-	1
VII	2	1	3	-	-	3	-	-
VIII	1	2	3	-	-	2	1	-
IX	5	2	7	1	1	5	-	-
UKUPNO	24	18	42	3	8	21	1	1

Upoređivanjem prosječnih ocjena uspjeha djece u osnovnoj školi, prethodne dvije školske godine, prosječna ocjena za ovu godinu je veća za 0,5 u odnosu na 2008/09, kada je iznosila 2,9. Primjerno vladanje je imalo 35 djece, 3 djece su imali dobro vladanje, a 4 djece vladanje zadovoljava. Broj izostanaka u ovoj školskoj godini je bio u blagom porastu, a vaspitači doma to pravdaju većim brojem opravdanih izostanaka djece po različitom osnovu.

Srednja škola - Školski uspjeh za 2009/2010 godinu djece srenjoškolskog uzrasta

RAZRED	M	Ž	U	ODLIČNI	VRLODOBRI	DOBRI	DOVOLJNI	NEGATIVNI
I	3	5	8	-	-	4	4	-
II	2	2	4	-	-	3	1	-
III	3	6	9	-	2	7	-	-
IV	-	1	1	-	-	1	-	-
UKUPNO	8	14	22	-	2	15	5	-

U domu ističu da su se u ovoj školskoj godini u izboru srednjih škola pojavila i nova zanimanja kod učenika kao što su veterinarski tehničar, cvjećar, fotograf i sl. Učenici završnih razreda srednjih škola su maturirali sa visokim ocjenama, dok je jednom učeniku trogodišnje srednje škole omogućen upis i polaganje razlike predmeta za četverogodišnje zanimanje.

Primjerno vladanje je imalo 13 djece, 3 dobro, 2 zadovoljava i loše 4 djece.

Jedan broj djece, u osnovnoj školi pohađa razrede koji nikako nisu u skladu sa njihovim godinama. Naime, djeca su kasno upisana u školu i sada, iako su redovni učenici, od svojih vršnjaka u razredu stariji su i 2 i 3 godine.

f) Dnevni raspored aktivnosti djece

Djeca imaju dnevni raspored aktivnosti, koji su dužni poštovati.

Jutarnje aktivnosti započinju od 6 časova, a večerje je u 22.30 časova. Analiza dnevnog ritma za djecu školskog uzrasta potvrđuje da prva smjena u školi počinje u 7.30 časova, a druga smjena 13 časova, da se za učenje odvajaju dva sata uz nadzor i pomoć vaspitača, a ostatak vremena korisnici provode u slobodnim aktivnostima i uređenju prostora izuzimajući vrijeme za obroke i jednim satom razgovora vezanim za porodicu.

Radnim danima izlazak za korisnike, uzrasta viših razreda osnovne škole je do 22 časa, a vikendom do 23 časa.

Slobodno vrijeme najviše koriste za učešće u kreativnim radionicama, dnevnom boravku, holi koji ima i društvene sadržaje (sto za stoni tenis), dvorište - igralište.

Djeci je omogućeno, i za to je dnevnim aktivnostima ostavljen prostor da sami organizuju svoje slobodno vrijeme kao i da slobodno upražnjavaju svoju vjeru. Tokom slobodnog vremena djeca imaju slobodan pristup medijima (novine, TV, internet), ali se vodi računa od strane osoblja doma o pristupu informacijama, pogodnosti informacija, djelovanju informacija na dijete, te dužini trajanja izloženosti pojedinim sadržajima kako se ne bi negativno odrazile na mentalno i psihičko zdravlje djece.

Rođendani korisnika se prigodno obilježavaju, svakom korisniku se pokloni torta za rođendan i organizuje se prigodno slavlje. U domu se organizuju i priredbe sa različitim sadržajima koji se uče kroz učešće na kreativnim radionicama.

Tokom školskog raspusta realizuju se različiti programi putovanja za djecu. Dvadesetero djece mlađeg školskog uzrasta boravilo je, posredstvom Sindikata RS u Italiji. Posredstvom Javnog Fonda za dječiju zaštitu Republike Srpske, jedanaestoro djece osnovnoškolskog uzrasta boravilo je u Kumboru u okviru projekta socijalizacije djece. Na osnovu dugogodišnje saradnje sa

Dječijim domom „Mladost“ Bijela u Crnoj Gori realizovana je razmjena djece, desetoro mladih srednjoškolskog uzrasta dio ljetnog raspusta proveli su na moru u domu Mladost. Grupa od petoro djece osnovnoškolskog uzrasta učestvovala je u Kampu organizovanom od strane FICE Jugoistočne Evrope, održanom u Ohridu u Makedoniji.

4. CILJ, ZADACI, METODE I TEHNIKE VASPITNO - OBRAZOVNOG RADA

Osnovni cilj vaspitno - obrazovnog rada u domu je obezbjeđenje optimalnih uslova za normalan razvoj ličnosti djeteta i njegovo osposobljavanje za samostalan život.

Osnovni zadatak je razvijanje i oplemenjivanje prirodnih potencijala djeteta. Taj zadatak se postiže kroz sistemsko podsticanje i usmjeravanje razvoja sticanjem znanja, vještina i navika, formiranjem moralnih i društvenih osobina.

Zadaci vaspitno - obrazovnog rada su:

- Praćenje i podsticanje psihičkog, fizičkog, emocionalnog i socijalnog razvoja djece s ciljem izgradnje pozitivne slike o sebi, jačanja identiteta i integriteta svakog djeteta.
- Razvoj kulture življenja (usvajanje kulturnih, radnih i higijenskih navika)
- Sticanje i unapređivanje socijalnih vještina (vještina verbalne i neverbalne komunikacije, asertivnosti...) s ciljem lakšeg osamostaljivanja i bolje integracije u lokalnu zajednicu.
- Organizovanje slobodnih aktivnosti

Za realizaciju postavljenih ciljeva i zadataka vaspitno - obrazovnog rada koriste se sljedeće metode i tehnike: metod individualnih i grupnih razgovora, metod navikavanja, metod igre, radionice, metod motivacije i stimulacije, metod praćenja i ukazivanja na pozitivne primjere i drugo.

a) Ostvarivanje prava djece na participaciju

Ostvarivanje prava djece na participaciju u domu se realizuje kroz rad domskih zajednica.

U domu je organizovana Domska zajednica kao vid učeničke organizacije i udruženja, koja broji 82 učenika podijeljenih u dvije grupe a voditelj je omladinac, izabran ispred zajednice.

U domu se realizuje 11 sekcijских grupa, koje uglavnom broje po 10 članova, a organizuju se dva puta sedmično. U rad sekcija uključeno je 90 djece, s tim da su neka djeca aktivna u više sekcija.

b) Saradnja sa Centrima za socijalni rad

Smještaj djece u dom vrši se na osnovu ugovora koji zaključuje dom sa nadležnim centrom za socijalni rad.

Ugovor se zaključuje na osnovu rješenja nadležnog centra za socijalni rad donijetog na osnovu nalaza i mišljenja stručnog tima o neophodnosti smještaja.

Ustanova je u obavezi da dva puta godišnje, a po potrebi i češće informiše nadležne organe starateljstva o zdravlju djece, ponašanju, uspjehu u školi i drugim važnim činjenicama vezano za njihove potrebe i boravak u domu.

Prema podacima centara za socijalni rad, djeci koja su smještena u dom za staratelja su postavljeni:

- radnik centra za socijalni rad za 73 djece
- srodnici su staratelji za 16 djece
- radnici zaposleni u administrativnoj službi opštine su staratelji u 2 slučajaja
- radnici doma su staratelji za 3 djece

Kada se analizira koliki je broj djece upućen u dom sa jedne opštine najveći broj djece u domu dolazi iz opština Gradiška (16 djece), Prijedor (9 djece), Bijeljina (7 djece), Derventa (6 djece), Banja Luka, Dubica, Šamac, Zvornik imaju po 5 djece, Prnjavor i Brod imaju po 4 djece smještenih u dom.

Kontakt djece sa porodicom, srodnicima, prijateljima i drugima ostvaruju se na osnovu procjene i saglasnosti nadležnog centra za socijalni rad, a putem upućivanja ili primanja telefonskih poziva, posjeta, o čemu se vodi evidencija. U domu navode da posjete djeci nisu redovne i da je, za jedan broj djece komunikacija sa porodicom vrlo rijetka. Djeca ostvaruju posjete porodici ili srodnicima kada za to postoji mogućnost. Jedan broj djece, koja nemaju srodničku podršku, ostvaruje kontakte sa kontakt-osobama ili porodicama.

Za djecu kod kojih nedostaju pojedini lični podaci (JMBG, zdravstveni podaci i sl), dom se direktno obraća matičnom uredu, školi ili zdravstvenoj ustanovi, u zavisnosti koji dokument nedostaje.

Određene situacije zahtjevaju da se djeci postavi staralac za posebne slučajeve kako bi se, mogle realizovati aktivnosti radi zadovoljenja određenih potreba djece.

5. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Djeca za vrijeme boravka u domu imaju obezbijeđenu zdravstvenu njegu i zaštitu.

Tim zdravstvene službe u domu čine: glavna medicinska sestra, 3 medicinske sestre u vrtiću i 5 medicinskih sestara u jaslicama, od čega 2 medicinske sestre imaju Ugovor o radu na određeno vrijeme.

Ljekarski pregledi djece se obavljaju van ustanove u domovima zdravlja, što je vrlo često nepraktično, jer zahtijeva da zaposleni doma odvede dijete na pregled, čeka u redovima, ide u apoteku i sve drugo zavisno od pojedinačnog slučajaja. Ako više djece u isto vrijeme imaju potrebu za ljekarskim pregledima po raznim osnovama to dodatno komplikuje organizovanje posla u domu i ovih aktivnosti izvan njega.

U ambulanti porodične medicine u toku 2010.godine obavljeno je 765 intervencija (pregledi, uputnice, recepti za lijekove, savjetovalište za bebe, previjanje, injekciona terapija). Obavljeno je 130 laboratorijskih obrada (kontrola KKS, urin, UK, bris nosa i grla, stolica na parazite, CRP, hormonalni status na izotopima). Na bolničkom liječenju je bilo 29 korisnika. Redovni pregledi i popravke zuba se obavljaju u ordinaciji „Simić“ koja je u blizini doma a sa kojom Dom zdravlja

ima zaključen ugovor. Na specijalističke preglede djeca se uvijek vode po preporuci i uputi nadležne zdravstvene ustanove. Izvršene su sve potrebne vakcinacije djece.

Preventivna zdravstvena zaštita u ustanovi se realizuje kroz:

- opšte mjere na unapređenju i očuvanju zdravlja djece,
- sistemsko praćenje rasta, razvoja i zdravlja djece i redovna savjetovišta za bebe,
- mjere pravovremenog sprečavanja i ranog otkrivanja poremećaja i bolesti,
- zdravstveno-vaspitni rad,
- vođenje dokumentacije i evidencije,
- stručno usavršavanje.

Radnici angažovani na poslovima zdravstvene zaštite istakli su da, pored toga što dom nema zaposlenog doktora problem predstavlja i:

- dolazak djece u dom najčešće ne prati zdravstveni karton, a vrlo često djeca sa dolaskom u dom imaju određene zdravstvene probleme koji se samim prijemom ne vide,
- odvođenje beba pedijatrima,
- plaćanje participacije za djecu uzrasta starijeg od 15 godine,
- nabavljanje ordinirane terapiju za djecu koju vrši dom.

6. ISHRANA

Briga o prehrani djece zahtijeva da hrana svojim i kvantitetom i kvalitetom zadovolji potrebe djece, odnosno da količina i kalorijska vrijednost obroka mora biti prilagođena uzrastu djece, njihovim potrebama, zdravstvenom stanju i sl.

Jelovnik za bebe podrazumijeva 6 obroka dnevno, dok jelovnik za stariji uzrast djece podrazumijeva 5 obroka dnevno. U izbor jelovnika su uključeni pored radnika doma i dvoje djece, koji su predstavnici djece u ovom segmentu života u domu.

Analiza hrane se vrši od strane Instituta za zdravstvenu zaštitu Republike Srpske.

U kuhinji je zaposleno 5 radnika, šef kuhinje i 4 kuvarice, koji brinu o ishrani korisnika.

Nismo dobili informaciju da je bilo žalbi vezanih za jelovnik i ishranu u domu od strane djece.

Organizovanje obroka ranije se odvijalo u restoranu doma, kada je na jednom mjestu organizovana ishrana za veći broj korisnika. Međutim, renoviranjem prostorija i organizovanjem rada po porodicama, i prostor za ishranu je sada organizovan tako da se svi obroci poslužuju i obavljaju u okviru svake porodice. Hrana se priprema na jednom mjestu, u kuhinji doma, i nosi u porodice prema broju njenih članova. Ovaj pristup svakako je novi kvalitet, s obzirom da će djeca u vrijeme obroka, u manjoj grupi zajedno sa svojim vaspitačem, međusobno moći i razgovarati o dnevnim obavezama i aktivnostima kao kod kuće, bolje će se pratiti da li su sva djeca jela, da li je za ručak bilo ono što vole, šta bi oni voljeli za ručak, kakve slatkiše i sl.

IV OKRUGLI STO

U namjeri da dođe do mišljenja onih koji svakodnevno vode postupke i odlučuju o pravima djeteta u skladu sa Porodičnim zakonom i Zakonom o socijalnoj zaštiti, Ombudsman za djecu je organizovao okrugli sto na temu "Zaštita prava djece bez roditeljskog staranja".

Okrugli sto održan je u Banjaluci 6.aprila 2011.godine i istom su prisustvovali:

- predstavnici centara za socijalni rad Prijedor, Gradiška, Novi Grad, Banja Luka, Čelinac, Mrkonjić Grad, Kozarska Dubica, Prnjavor
- predstavnici Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite, predstavnici Ministarstva za porodicu, sport i omladini, predstavnici Ministarstva prosvjete i kulture,
- predstavnici Savjeta za djecu RS
- radnici dječijeg doma "Rada Vranješević",
- predstavnici osnovne škole koju pohađaju djece za vrijeme boravka u domu,
- predstavnici nevladinog sektora, Unicef-a, Osce-a.

Stavovi učesnika izneseni na raspravi mogu se sumirati na način:

Zbrinjavanje djece bez roditeljskog staranja je vrlo zahtijevan i odgovoran posao na kojem je svakodnevno angažovan veći broj radnika centra.

- U odnosu na ukupan broj djece bez roditeljskog staranja, broj djece zbrinutih u institucije nije zabrinjavajući , ali je potrebno učiniti napore i stvoriti uslove da boravak u domu bude što kvalitetniji,
- Postojeća zakonska rješenja nemaju jasno propisane procedure i uslove smještaja djece u instituciju što u praksi stvara problem,
- Zakon ne sadrži odredbe o postupku koji vodi do smještaja djeteta u dom, niti utvrđuje u kojim slučajevima i pod kojim uslovima roditeljima može biti ograničeno roditeljsko pravo,
- Nedefinisanana pravila i procedure za posljedicu imaju različit pristup u istim situacijama, tako da jedan broj centara djeci postavlja staraoca samim smještajem u dom, a drugi to ne čine i na zahtjev doma navode "roditeljima smještene djece nije oduzeto roditeljsko pravo, pa su isti zakonski zastupnici svoje djece i obavljaju sve potrebne pravne radnje za djecu, a u slučaju smještaja u ustanovu socijalne zaštite neke poslove obavljaju posredstvom naše i vaše ustanove".
- Smještaj djece u dom nije unaprijed definisan kao privremeno zbrinjavanje djece, niti koliko najduže takvo rješenje može trajati, niti obavezu preispitivanja ovog vida zbrinjavanja djeteta protekom određenog vremena, sve to, vrlo često za posljedicu ima dug boravak djece u ustanovi.
- Prava, obaveze i odgovornosti djeteta za vrijeme njegovog boravka u ustanovi nisu definisana.
- Dom nema Pravila kućnog reda.
- Svi su saglasni da pitanje hraniteljstva nije prepoznato u mjeri u kojoj je to potrebno, da nisu stvorene normativne pretpostavke-standardi i procedure za razvoj i jačanje hraniteljstva.

- Jedan broj djece u domu ide u osnovnu školu u razrede koji nikako ne odgovaraju njihovim godinama (djeca su redovni učenici ali su kasno upisani u školu).

V ANALIZA

Pravo djeteta na život u porodici, kao osnovo pravo svakog djeteta garantuje se svim međunarodnim dokumentima. Polazaći od uloge i važnosti porodice u odrastanju svakog djeteta, institucionalna briga o djetetu primjenjuje se samo kao posljednja alternativa, onda kad su iscrpljene sve druge mogućnosti i onda kada je nadležni organ utvrdio da odrastanje djeteta u porodici nije u njegovom najboljem interesu.

Svako izdvajanje djeteta iz porodice, pogotovo u njegovom najranijem uzrastu ugrožava njegov razvoj i emocionalni i socijalni. A sa druge strane, ni jedan dom bez obzira kako bio organizovan i kakve uslove djeci pruža, ne može zamijeniti porodicu i njenu ulogu u odrastanju djeteta.

Fizičko razdvajanje djeteta i roditelja, u interesu djeteta i njegove sigurnosti je represivna mjera koju u ovim slučajevima, smještaj djeteta u ustanovu, donosi centar za socijalni rad. To je ujedno i jedina i najteža mjera kojoj ne prethode druge mjere fizičkog izdvajanja djeteta iz porodice koje bi se trebale primjenjivati postupno, odnosno sa blažim mjerama rješavati postojeći problem u porodici.

Porodični zakon predviđa mogućnost oduzimanja roditeljskog prava u slučajevima utvrđenim zakonom. Međutim, ti postupci se vrlo rijetko pokreću, takve mjere su vrlo rijetke, a djeca su, ipak, izdvojena iz porodice na vrijeme koje unaprijed nije određeno (djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama, a roditeljima nije ni oduzeto ni ograničeno vršenje roditeljskog prava)

Zakon o socijalnoj zaštiti utvrđuje da se maloljetnikom bez roditeljskog staranja smatra lice koje nema roditelje, koje je napušteno od roditelja ili roditelji nisu u mogućnosti da mu pruže potpuno staranje zato što su ograničeni u vršenju roditeljskog prava ili su lišeni tog prava.

Da je roditelj ograničen u vršenju roditeljskog prava mora biti dokazano i utvrđeno, odnosno takva mjera mora biti izrečena roditelju u odgovarajućem postupku isto kao i mjera oduzimanja roditeljskog prava.

Najveći broj djece u institucionalnom smještaju su djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama (dvije trećine djece), uzrast djece smještenih u domu najčešće je osnovnoškolskog uzrasta i dječaci su u većem broju smješteni u dom u odnosu na djevojčice.

Za staraoca djeci u gotovo 70% slučajeva imenovana je osoba iz centra za socijalni rad koji je dijete smjestio u ustanovu.

Rješenje o smještaju djeteta u dom ne sadrži obrazloženje iz kojeg bi bilo vidljivo da je centar blagovremeno preduzeo sve druge mere porodično pravne zaštite (nadzor, pojačani nadzor isl.) i da ove mjere, primjenom u određenom vremenskom periodu nisu doprinijele zaštiti djeteta u porodici (rješenje o smještaju djeteta koje ima roditelje koji nisu ni lišeni ni ograničeni u vršenju roditeljskog prava).

Iz rješenja se ne vidi da je centar blagovremeno ispitao sve druge mogućnosti da se obezbijedi vaninstitucionalni oblik smještaja djeteta (srodnička porodica, hraniteljstvo, usvojenje) i da se ova mjera koristi kao krajnje rješenje.

Rešenje o smještaju djeteta u ustanovu ne sadrži ni obrazloženje iz kojeg je vidljivo šta su to problemi u porodici. Problemi u porodici, kako se rješenjem navodi, mogu biti vrlo različiti (bolest, alkohol, nasilje i sl.) i svaki od njih narušava nesmetan razvoj djeteta u porodici.

U rješenju se ne navodi da je institucionalno zbrinjavanje djeteta privremeno, da će isto trajati određeno vrijeme do ili postizanja situacije da se dijete vrati u sopstvenu porodicu, ili smještajem u drugu porodicu ili ..., niti se navodi da je taj oblik zbrinjavanja u konkretnom slučaju, po ocjeni stručnog tima najcjelishodniji oblik zaštite.

Sve navedeno doprinijelo bi adekvatnijem odnosu zaposlenih u domu prema djetetu i kvalitetnijem planu zaštite za svako dijete, a dijete bi bilo pošteđeno bilo kakvog ispitivanja njegove porodične situacije do smještaja u dom.

To bi trebalo doprinijeti kraćem boravku djece u domu.

Dom donosi plan zaštite za svako dijete, sa revizijom plana. U izradi plana zaštite trebao bi učestvovati i centar za socijalni rad koji je uputio dijete u dom, jer on ima kompletan uvid u porodičnu situaciju i razloge za smještaj djeteta, a oni su osnov za izradu individualnog plana za svako dijete. Međutim, nerijetko se dešava, prema informacijama doma, da centar bude samo naknadno informisan o planu i radu sa djetetom.

U razgovoru sa djecom, vrlo malo ih je znalo ko im je i za šta kontakt osoba izvan doma.

Ugovor doma i centra definiše uglavnom pitanje finansiranja ovih usluga, uz navođenje zakonom utvrđenih usluga koje dom pruža korisniku. Ugovorom ugovorne strane ne definišu prava i obaveze vezano za potrebe djeteta, prije svega kontakti sa porodicom i srodnicima, obaveze kod prijema djeteta u dom i njegovog napuštanja doma isl.

Na zahtjev doma u odgovoru centra se navodi: "Roditeljima smještene djece nije oduzeto roditeljsko pravo pa su isti zakonski zastupnici svoje djece i obavljaju sve potrebne pravne radnje za djecu, a u slučaju smještaja u ustanovu socijalne zaštite, neke poslove obavljaju posredstvom naše i Vaše ustanove". Koji su to poslovi, ko ih određuje i u kojem postupku i dalje je ostalo nepoznato.

Plan sedmičnih i dnevnih aktivnosti u porodici ostavlja dosta slobodnog vremena i mogućnosti za slobodne aktivnosti djece.

Analizom rada djece u radionicama vidljivo je da u svakoj od radionica učestvuje po 10 djece (recitatorska, muzička, dramska, likovna-staklo, likovna-crteži, literarna, društvene igre, sportske-atletika, šah i borilačke vještine), i da se održavaju dva puta nedjeljno, i da je jedan broj djece angažovan u više radionica. Međutim, jedan broj djece nije uključen u radionice, a kako ne postoji druga vrsta njihovog angažovanja svoje slobodno vrijeme sami organizuju. U izvještajima sa radionica se konstatuje njihovo održavanje, a da se pri tom ne navodi i stvarna zainteresovanost i prisutnost djece pojedinačno, njihovo napredovanje, uspjeh i slično.

Angažovanje djece u aktivnostima izvan doma uglavnom se odnosi na njihovu uključenost u različite sportske ili druge klubove i organizacije, međutim mali je procenat djece koja participiraju u organizacijama izvan doma.

Smještajem djeteta u instituciju njegov kontakt sa porodicom ne smije biti prekinut. I onda kad su smještene u ustanovu njihova veza sa porodicom mora se održavati i jačati, odnosno za svo vrijeme boravka djeteta u ustanovi nadležni centar bi morao raditi sa porodicom u cilju stvaranja uslova za povratak djeteta u porodicu. Onda kad to nije moguće alternativa je opet porodica ali hraniteljska ili usvojenje.

Vrijeme koje djeca provode u domu trebalo bi biti individualno određeno zavisno od razloga koji su doveli do smještaja u dom i vremena koje je potrebno da bi se otklonili razlozi za smještaj djeteta.

U prosjeku djeca u domu provedu oko 4 godine, s tim da jedan broj djece u domu boravi i duplo duže. Posebno zabrinjava da je sve prisutniji i smještaj najmlađih, djece do tri godine života i one koja iz porodilišta praktično dolaze u ustanovu.

Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta i broj i struktura zaposlenih u domu nisu usklađeni, a prema navodima odgovornih u domu, u toku je izrada novog Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta koji bi trebao biti prilagođen savremenim konceptima rada i smještaja djece u dom.

Broj zaposlenih stručnih radnika u domu teško može adekvatno odgovoriti na potrebe svakog djeteta. To se prije svega odnosi na zaposlene u vaspitno - obrazovnom radu sa djecom. Ako se ima u vidu broj i struktura djece/uzrast, pol, zdravstveno stanje, razlozi smještaja/ teško je očekivati da vaspitači mogu odgovoriti zahtjevima koji su im postavljeni.

Radnici doma posebno ističu činjenicu da su u domu smještene i djeca sa poremećajima u ponašanju sa kojima bi se moralo dodatno raditi po posebnom, individualnom programu ili angažovati rad stručnih lica izvan doma.

U domu su smještene i djeca sa smetnjama u razvoju čije potrebe zahtijevaju takođe poseban individualan program, zavisno od uzrasta djeteta i njegovih potreba. Međutim dom nema zaposlenog defektologa, oligofrenologa ili drugog stručnjaka u toj oblasti koji bi mogao adekvatno odgovoriti potrebama ove djece.

Program rada sa djecom prate planovi aktivnosti, ali izvještaji o realizaciji planiranih aktivnosti se ne evidentiraju. Izvještaji bi trebali biti osnov za nove planove i doprinositi i podsticati razvoj i unapređenje sadržaja rada.

Poteškoće u funkcionisanju doma predstavlja činjenica da centri za socijalni rad kasne i po nekoliko mjeseci sa uplatom za smještaj djece u domu.

Boravak djeteta u domu i usluge koje dom pruža, prema izjavama odgovornih, nikada nije dovedeno u pitanje zbog naprijed navedenog postupanja centra za socijalni rad, odnosno nadležne opštine.

Dom je jedina ustanova ovog tipa u Republici Srpskoj, koji prema projektnoj dokumentaciji, ima ukupan kapacitet za smještaj 200 djece. S obzirom da prostorni kapaciteti doma nisu iskorišćeni, isti bi uz određeno prilagođavanje mogli biti u funkciji za potrebe djece i izvan doma.

Imajući u vidu osnovne ciljeve socijalne zaštite koji se ostvaruju pružanjem odgovarajućih usluga koje treba da uklone ili umanje ili preduprije zavisnost pojedinca ili cijele porodice od službi socijalne zaštite,

Polazeći od osnovnih zahtjeva i principa UN Konvencije o pravima djeteta koji obavezuju da se za djecu bez roditeljskog staranja kao i za djecu u riziku, obezbijedi alternativno staranje koje u prvi plan mora staviti najbolji interes djeteta,

Postupajući u skladu sa Strategijom za unapređenje socijalne zaštite djece bez roditeljskog staranja

Neophodno je:

- izvršiti nadzor i utvrditi razloge i pravni osnov za smještaj u dom djece koji imaju roditelje a kojima roditeljsko pravo nije ni ograničeno niti oduzeto i posebno u dijelu da li su i koje mjere porodično pravne zaštite prethodile smještaju djeteta u dom i da li se i koje mjere preduzimaju prema roditeljima za vrijeme dok je dijete smješteno u instituciju,
- uspostaviti odgovarajuću evidenciju koja bi posebno evidentirala djecu bez roditeljskog staranja /po definiciji utvrđenoj zakonom, a posebno djecu u riziku/ čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama i neadekvatnim roditeljskim staranjem,
- rješenje o smještaju djeteta u dom mora biti obrazloženo na način da se jasno vide razlozi za smještaj djeteta i dokazi da je ovaj vid zbrinjavanja djeteta u njegovom najboljem interesu,
- ugovor o smještaju djeteta u instituciju mora da definiše prava i obaveze ugovornih strana /dom i centar/ vezano za sva pitanja brige o djetetu, te posljedice za neizvršavanje utvrđenih obaveza, prilog ugovoru mora da bude popratna dokumentacija od uticaja na ostvarivanja djetetovog prava na obrazovanje, zdravstvenu zaštitu i sl.,
- angažovanjem ljekara, stalno zaposlenog u nekoj od zdravstvenih ustanova za rad u domu određen fond sati sigurno bi doprinijelo kvaliteti zdravstvene zaštite, jer bi djeca praktično stalno bila pod nadzorom ljekara koji bi svojim prisustvom prvo preventivno djelovao, a u slučaju potrebe preglede bi obavljao u ustanovi. Nabavka lijekova, njihova upotreba, kontrola, zamjenski lijekovi i sl. bili bi bolje organizovani.
- da dom novim pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji jasno definiše kvalifikacionu strukturu zaposlenih i njihov broj imajući u vidu broj djece, njihov uzrast, različite razloge koji su doveli do smještaja djeteta, njihove potrebe i obaveze doma,
- da dom uredi pravila i obaveze ponašanja (kućni red) u ustanovi koja se odnose na sve u domu i na druga lica za vrijeme njihovog boravka u domu, pravila bezbjednosti i zaštitu od socijalno neprihvatljivih oblika ponašanja,
- da dom uspostavi evidenciju sa potrebnim podacima o svim licima koja su kontakt osobe djeci izvan doma i da uredi međusobne odnose - dijete, dom, kontakt osoba,

- da dom po svim planovima, posebno vaspitnog rada sa djecom, vodi i evidentira izvještaje o ostvarenom, kako bi isti bili osnova za nove planirane aktivnosti i na osnovu kojih bi se moglo pratiti ostvarivanje ciljeva i zadataka vaspitno obrazovnog rada.

Ombudsman za djecu
mr Nada Grahovac